

Mestesuguri populare pe valea Sebesului

Olăritul, prelucrarea lemnului, pictura pe
icoane

Considerații generale

- Valea Sebeșului reprezintă o zona etnografică foarte bogată prin diferitele mesuguri practice. Satele sunt adunate, mai puțin cele de pe cursul superior al râului Sebes, Capalna, Martinie, Sugag și Dobra înșirate de-a lungul cursului apei, iar Arti, Barsana și Tau sunt răsfricate pe dealuri (sec. XIII-XIV)) Ocupațiile locuitorilor sunt agricultura, pomicultura, creșterea animalelor, lemnăritul și pășoritul. Majoritatea locuitorilor o formează populația românească, mai puțin câteva sate din zona Sebeșului (Petrești, Pianu de Jos, Pianu de Sus, Garbova, Rahau, Calnic). Există sate unde ocupația principală este încă pășoritul : la Sugag, Sasciori, Purcăreți, Loman.
- Arta populară este reprezentată de **iconografie**, centrul de pictură populară Laz este încă activ (icoane pe sticlă și lemn) dar și pe alte materiale (pânză, piatră). **Olăritul** a cunoscut în această zonă o mare dezvoltare: au existat centre la Sasciori și Garbova de Sebes, centre care s-au stins de puțin timp, cu specific pe confecționarea de vase pentru uz casnic dar și cu valoare estetică.
- Sebeșul a fost centru important pentru **prelucrarea pieilor și cojocărit**

SĂSCIORI

- Localitatea Săsciori a fost considerată de-a lungul timpului cel mai puternic centru de ceramică românească din sud-estul Transilvaniei, cu o vechime și continuitate ce datează documentar de câteva secole. Aici se produce ceramică roșie nesmălțuită în exterior. Formele lucrate la Săsciori se folosesc cu precădere pentru fiert și pentru păstrat lichide sau pentru gătit

Olăritul

- Unul din meșteșugurile cu o mare dezvoltare în județul Alba a fost olăritul, practicat până nu demult în centrele Săsciori, Petrești și Gârbova. Produsele realizate, au fost destinate în mare parte uzului casnic, dar unele piese puteau împodobi chiar și interiorul camerei de oaspeți.
- Olarii din Săsciori foloseau ca **materie primă** pământul din patru locuri, amestecarea pământurilor fiind necesară pentru obținerea calității și evitarea deformării în timpul modelării și al arderii. Grija mare a olarilor de aici era de a face un amestec bun, pentru ca "pământul să iasă tare", adică oala crudă să nu se "moaie", să nu "urle", cum spun olarii, iar în cuptor să nu crape la ars.
- Pentru scoaterea lutului se descoperă stratul de pământ bun, se încarcă în saci, iar aceștia se pun pe cal; pentru o tranșă nu se aduc mai mult de doi saci, deoarece o cantitate mai mare s-ar usca. Urmează curățirea pământului, ce constă în întinderea pământului și baterea cu un ciocan de lemn până se obține o pastă în formă de roată, din care se taie felii cu ajutorul cuțitoaiei, pentru a scoate impuritățile din pasta moale a pământului. Feliile obținute se depun într-o ladă, unde se lasă la dospit câteva ore și se întind cu călcâiele până se obține un strat gros de trei degete, apoi se adună din nou, dar în formă de sul, din care rezultă bulgării ce urmează să fie prelucrați pe roată.
- Pentru depozitarea în vederea uscării, olarii aveau în casă, sub tavan, o serie de polițe pe care se așezau vasele terminate, care erau lăsate la zvântat vreo două ceasuri, se aplicau torțile, apoi erau lăsate la uscat încă o săptămână.

Olăritul

- Cuptoarele folosite sunt simple, tronconice, fără grătar, peretele lor este înalt de 125 cm, construit din cărămizi și tencuit cu pământ numit ciuruială, cu două guri de foc, iar înaintea gurii se găsește vatra. Prima ardere durează 6 ore, timp în care vasele se înroșesc, după care cuptorul este descoperit pentru a se răci. Vasele care prezintă crăpături se lipesc cu un pământ roșu, care are calitatea de a se topi la o temperatură joasă și de a umple porozitățile sau fisurile respective.
- **Smălțuirea** se făcea numai în interiorul vaselor și la buză, turnând în vasul respectiv o cantitate de smălț cu care se clăteau pereții vaselor.
- Vasele produse de olarii din Săsciori se foloseau în principal pentru fiert, gătit și păstrat lichide: oale, căni cu ciot, căni cu ciot și țâță, blide, strecurători, hârbeici etc.
- Marfa se desfăcea pe schimb în natură: în zona agricolă pe cereale, dând vase pentru o cantitate de grâu sau porumb, cât corespundea capacității vasului; în zona pastorală se dădeau oale pe brânză și lână. În unele sate olarii aveau gazde care mijloceau vânzarea, lăsându-se marfa și ridicându-se cerealele strânse, gazda păstrând un stoc permanent de vase.
- Au existat gospodării de olari, dar mulți dintre ei au abandonat acest meșteșug, trecând la alte ocupații (agricultură sau lemnărit); au rămas doar cei mai săraci: Gheorghe Munteanu, Ion Nazarie, Ilie Fofeldea, Ion Paștulea, Iacob Munteanu, Nicolae Petrea, Ilie Drăghici; ultimul olar a fost Ioan Mihu – descendent al familiilor Mihu și Fofeldea.

Vase

Prelucrarea lemnului

- Pe Valea Sebesului exista o adevarata civilizatie a lemnului, care include secole de istorie.
- Alaturi de alte îndeletniciri, pe Valea Sebesului s-au facut din plin resimtite arta si **procedeele de prelucrare artistica a lemnului**. Arta cioplitului si prelucrării artistice a lemnului si-a dezvoltat vitalitatea si virtuozitatea în crestaturile marunte si inciziile care constituie ornamentele furcilor, caucelor, lingurilor, sararitelor, stâlpilor funerari, fluierelor si ale altor obiecte, la care, de apreciat este varietatea motivelor de natura geometrica.
- Obiectele de folosinta practica în gospodarie, precum si uneltele tehnice, reprezinta forme incipiente ale acestei preocupari traditionale.
- Se evidentiaza astfel torcatoriile, pivele pentru batut stofele, teascurile pentru ulei si struguri si vâltorile.

Teasc de struguri

Stână de la Săsciori

Grajd de vaci cu țarc

Icoanele pe sticlă

- Icoanele sebesene reflecta, ca în toată pictura românească de acest gen, elemente specifice artei populare românești pe care le găsim sub forma motivelor laice suprapuse temelor religioase. Acest meșteșug este răspândit în satele sebesene în Sasciori, Sebesel, Capâlna, locuitorii satului Laz fiind renumiți în această artă. Reprezentanții cei mai de seamă aparțin familiei Poienaru, prima icoană fiind realizată în anul 1800.

Icoanele de la Laz

- Meșteșugul iconarilor din Laz, Alba, e cunoscut în toată lumea creștină. Nu-i de mirare că icoane vechi, pictate de Toma Poenaru, fondatorul școlii, se întâlnesc în chiliile de la Athos. Iar icoanele meșteșugite cu suflet de Maria Poenaru, strănepoata lui Toma, s-au răspândit prin lume. Neamul Poenarilor a dat naștere unei tehnici cu totul aparte, inspirată din liniile simple ale picturii țărănești. Casa vestiților zugravi e acum cel mai frumos muzeu de icoane din țară, cu picturi vechi din secolul al XIX-lea. Maria Poenaru, ultima descendentă a familiei, le-a transmis maicilor de la Schitul "Sfântul Lazăr" din Alba tainele icoanelor și merge adesea în atelierul lor de pictură.

În vârstă de 89 de ani, Maria Deac Poenariu este ultima descendentă a școlii de pictură pe sticlă din satul Laz, comuna Săsciori (județul Alba). Școala, ale cărei baze au fost puse în 1770, este recunoscută pentru icoanele pictate pe sticlă într-un stil specific.

Maria Deac Poenaru

Maria Deac Poenaru

Bibliografie

- <http://www.libertatea.ro/detalii/articol/pastratorii-tezaurului-romanesc-416000.html> despre Icoanele de la Laz
- <http://www.cjalba.ro/olaritul/> despre olarit
- <http://sasciori.ro/en/monografia-comunei> monografia satului, despre mestesuguri traditionale
- Pavelescu, Gh. *Valea Sebeşului: monografie etno-folclorică: folclor*, vol.2. Alba Iulia: Reîntregirea, 2008